

СТАНОВИЩЕ

от д.ф.н. Диана Иванова

професор в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“

на материалите, представени за участие в конкурса за заемане

на академичната длъжност „доцент“ в ПУ „Паисий Хилендарски“

Съгласно заповед на ректора № РД-21-1383 от 25.06.2024 г. съм определена за член на НЖ във връзка с конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“ в Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“ по: област на висше образование: **2. Хуманитарни науки:** професионално направление **2.1. Филология:** Български език (Съвременен български език). В конкурса за „доцент“, обявен в Държавен вестник, бр. 32 от 09.04. 2024 г. и в интернет-страницата на Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) за нуждите на Катедрата по български език на Филологическия факултет на ПУ, като единствен кандидат участва Бистра Василева Дикова.

1. Общо представяне на процедурата и кандидата

Документите и материалите, представени от Бистра Василева Дикова, отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“. По обем и с оглед на проблематиката публикациите отговарят на профила на конкурса и на изискванията за академичната длъжност ‘доцент’. Кандидатката в конкурса е депозирала достатъчен брой научни трудове, публикувани след придобиване на ОНС ‘доктор’. Представените от нея комплект с материали на хартиен и електронен носител включва следните документи: административни документи, свързани с процедурата за присъждане на акад. длъжност ‘доцент’; документи за научноизследователска работа.

Д-р Б. Дикова е приложила общо 8 научни труда, с които участва в обявения конкурс: 3 монографии, издадени в Университетското издателство на ПУ през 2024 г., и 5 статии, публикувани в Научните трудове на Филологическия факултет на ПУ. Публикациите отразяват интересите на авторката в областта на съвременния български език, съпоставителното езикознание и лингвостилистиката. Приложила е и списък на 20 публикации, с които е участвала в процедурата за придобиване на ОНС ‘доктор’, от тях 18 в България и 2 в чужбина, съответно в Прага и Познан (последните две статии са в съавторство). Наред с теоретичните езиковедски разработки тя участва и в 14 колективни научно-приложни издания по съвременен български език.

2. Кратки биографични данни на кандидата

Д-р Бистра Дикова следва в ПУ (1980 – 1984) и завършва висшето си образование като магистър по славянска филология (с профил чешки език) и по българска филология. В периода 1984 – 1987 г. тя работи като библиотекар в НБ „Ив. Вазов“ в Пловдив и като учителка по български език и литература в с. Царацово, обл. Пловдивска. От 1995 до 1999 г. е асистент и преподава по дисциплините българска фонетика, лексикология, стилистика съвременен български език. През 2014 г. защитава дисертация по съпоставително езиковедие на тема: „Преносни употреби на глаголните форми в българския и чешкия език“ и придобива ОНС 'доктор', след което заема длъжността гл. асистент.

3. Обща характеристика на дейността на кандидата

3.1. Бистра Дикова води лекции и упражнения на бакалаври по съвременен български език (фонетика и лексикология) и по стилистика. Преподава и дисциплината Фонетика и лексикология (лекции и упражнения) в магистърската програма Български език за неспециалисти. Интересите ѝ са както в посочените научни полета, така и в областта на съпоставителното изследване на славянските езици. Тя проявява интерес и към лингвистичната прагматика, като подготвя тестове за проверка на езиковата култура на кандидат-студенти и студенти.

Взема участие в работни комисии в катедрата и във факултета, свързани с образователния процес. Била е рецензент на статии, подготвяни за печат в Научните трудове на ПУ и др. Добър атестат за специализираната ѝ подготовка са нейните участия в национални и международни научни форуми, както и представените от нея публикации в университетски и академични научни издания. Кандидатката има богат професионален опит и достатъчно научни трудове, притежава необходимите компетенции на преподавател и изследовател и профилът ѝ напълно отговаря на изискванията на обявения конкурс.

3.2. Научна и научно-приложна дейност на кандидата

Наред с научните интереси към съвременния български език (фонетика, лексикология), изследователското поле на Бистра Дикова се разширява с научна продукция и в областта на съпоставителното славянско езиковедие, а също и на лингвостилистиката. В обявения конкурс за доцент тя участва с публикации върху тази проблематика, представяйки първо монографията си „Съдържанието отвъд формата. Лингвостилистичен анализ на художествения текст“. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, 2024, 254 с. ISBN 978-619-202-956-2, на която ще спрем вниманието си.

Изследването е посветено на проблемите на лингвостилистичния анализ на художествения текст. Изборът на проблематиката не е случаен, тъй като тази научна област е

недостатъчно разработена. С оглед на това авторката навлиза в дебрите на сложната природа на художествения текст, разглеждайки го задълбочено и в широк план, същевременно и детайлизирано. Във връзка с редицата спорни въпроси тя изказва своето виждане за стилистичните похвати в речта, за класификацията на стилистично маркираните думи и др.

Широкият обхват на посочената проблематика ѝ дава възможност да потърси различни подходи по отношение на изследването, които тя диференцира в шест групи: лингвоцентричен, антропоцентричен, психолингвистичен, когнитивен и др. В теоретичен план авторката дефинира основните лингвистични и стилистични термини и понятия като конотация, норма и нейните отклонения, стилистична конвергенция, контекст, транспозиция и др., които, както отбелязва тя, съставят базата на лингвостилистиката. С оглед на целта ѝ да представи цялостен лингвостилистичен анализ тя правилно подхожда, като изследва художествения текст на всички езикови равнища, вземайки под внимание тяхното взаимодействие, съотнесеност към съдържателната, тематичната, образната и естетическата същност на произведението. Самите образно-изразителни средства и отношенията между тях авторката представя в сполучливо създадената схема (на с. 41). Съответно проучва и стилистичния потенциал на елементи от различните езикови равнища: фонетично, лексикално, семантично, морфологично, синтактично, което способства да приложи теорията върху добре подбрани примери от творби на известни български поети и писатели, майстори на перото – Хр. Ботев, Л. Каравелов, П. Яворов, Д. Дебелянов, Й. Йовков, Елин Пелин, П. П. Славейков, Й. Радичков, Бл. Димитрова, М. Башева и мн. др. В прагматичен аспект в съдържанието на монографията са включени за илюстрация и три образца на лингвостилистичен анализ на текстове от различен жанр: разказ, повест, стихотворение (с. 185 – 237).

Втората книга със заглавие „Преносни употреби на глаголните форми (съпоставка между българския и чешкия език)“. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, 2024, 226 стр. ISBN 978-619-202-963-0 е преработен вариант на защитен дисертационен труд за присъждане на ОНС 'доктор'. В настоящото изследване е отделено място на глаголните словоформи в българския език и възможните им транспозиции в съпоставка с чешкия език. За целта авторката, изхождайки от определенията на видни български и чуждестранни лингвисти, предлага дефиниции на основни стилистични термини, на първо място на термина транспозиция, и по-конкретно на морфологическата транспозиция. Съответно разглежда функциите на преносните им употреби в двата езика с оглед на реализацията на типови конотативни ефекти. Последователно и детайлно са анализирани транспозициите на глаголните словоформи по категории: лице и число, време, таксис, вид на действието,

наклонение, вид на изказването, вид на глагола, залог в съпоставителен план и с цел да се открият приликите и разликите между тях. Съпоставката се прави на системно равнище и на равнище преносни употреби, като авторката изказва лично мнение по някои спорни въпроси на границата между морфология и стилистика. Общият извод от съпоставителния анализ е, че голяма част от възможните транспозиции са еднакви за двата езика – разликата е във фреквентността. Другата разлика се отнася до наличието на повече граматикализирани значения на българския глагол.

Третата от приложените книга на Бистра Дикова носи заглавието „Фонетика. Фонология. Речева култура“. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, 2024, 123 стр. ISBN 978-619-202-966-1. Тя има научно-приложен характер, като целта на авторката е освен да се опишат и систематизират основните единици на фонетично равнище – фонемите, тяхната класификация и фонологичното им съдържание в теоретичен аспект, но и връзката им с речевата култура в практически план. Отделено е място на въпроси, свързани с правописа и правоговора, посочени са и съответните правила. Особено полезни са поместените в книгата задачи за самостоятелна работа.

Приносен характер имат и приложените пет статии на авторката, публикувани в Научните трудове на ПУ. В две от приложените към материалите за участие в конкурса за доцент пет статии са представени актуални проблеми, свързани със съвременното развитие на българския книжовен език в контекста на новите обществено-политически условия.

В статията „Наблюдения върху лексиката на административно-деловия стил“ (2017) обект на изследване е официално-деловият стил, който търпи значителни промени през последните десетилетия, а именно динамично усвояване на нови думи и термини от чужд произход, създаване на нови думи в книжовния език и др. под. Отбелязана е и противоположната тенденция – запазване на по-стари термини в деловата сфера, което говори за тяхната устойчивост през столетията. Близка по съдържание към първата е и статията „За новите думи в съвременния български език“ (2015). Процесът на образуване на нови думи в съвременния български език се проявява най-вече на лексикално равнище и авторката разглежда начините, по които се създават те: чрез афиксално словообразуване или чрез композиция. Изводът, че настъпилото активно словотворчество се дължи на заети наготово английски названия и градеж на думи от домашни или чужди съставки, е правилен, но тук може да се добави, че понякога са налице и хибридни образувания.

Приносен характер имат и другите три статии на авторката: „За конотативния

потенциал на морфологичното равнище“ (2016); „Шаблони и клишета“ (2020); „Учебниците по българска стилистика на границата XIX/ XX век (2020). Особено ценна е последната статия, в която авторката разглежда първите български учебници по стилистика: на Р. Пухлев, Б. Ангелов и В. Йорданов, които подпомагат обособяването на стилистиката като самостоятелна наука и разграничаването ѝ от реториката. Напълно основателен е изводът на Б. Дикова, че без да създават оригинални концепции, първите български автори запознават българската интелигенция с постиженията на европейската научна мисъл.

Трите монографии и представените статии са на актуални теми, разработени са задълбочено, съответните задачи точно и ясно са формулирани, изводите са обективни, а поставените цели са напълно изпълнени.

Съдържанието на книгите е добре структурирано съобразно с разглежданите конкретни теми и подтеми. Избрани са подходящи за изследването методи и подходи на изследванията.

Авторката е използвала максимален брой източници (български и чуждоезични) за изследването си, което позволява да се направят съответните обективни изводи. Добре познава предходните проучвания по разглежданата проблематика, като внася нови приноси в съвременния български език, съпоставителното езикознание и лингвостилистиката.

Научни приноси на авторката

Научните приноси са многобройни, но тук отбелязвам най-съществените:

1. Принос към по-нататъшното разработване на теорията на лингвостилистичния анализ.
2. Предлагане на нови концепции за отделни спорни въпроси (напр. на границата между морфология и стилистиката).
3. Дефиниране на термини, свързани с лингвостилистиката и др.

4. Критични забележки и препоръки

Нямам критични бележки.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Проблематиката в трите монографии, макар позната и разглеждана в научната литература, не е изследвана цялостно и задълбочено и авторката си поставя задачата да ѝ посвети изследванията си в систематизиран и обобщен вид и със съответните иновации. Представените монографии и статии имат приносен характер в областта на лингвостилистиката, съпоставителното езикознание и съвременния български език. Посочените приноси от авторката са обективни и отразяват резултатите от проучванията ѝ. Библиографската ѝ осведоменост е на високо равнище, специализираната литература от

български и чуждестранни автори по разглежданата проблематика е използвана уместно, интерпретирана е по подходящ начин, а на места с обоснована критика. Статиите извън основната проблематика разкриват интересите на авторката както към езиковедската теория, така и към прагматиката. Резултатите от изследванията ѝ могат да се използват в научните среди и в учебния процес. Те заслужават висока оценка поради актуалността на разглежданите въпроси, задълбочения анализ и приносния им характер, за което свидетелстват и цитиранията им в научната литература.

Представените научни трудове съдържат научни и научно-приложни резултати, които представляват принос и отговарят на изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за прилагането му и Правилника за развитие на академичния състав на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. След запознаване с представените в конкурса материали и научни трудове, отчитането на тяхната значимост и съдържащите се в тях научни, научно-приложни и приложни приноси, намирам за основателно да дам своята **положителна** оценка и да препоръчам на уважаемото Научното жури да изготви доклад с предложение до Факултетния съвет на Филологическия факултет за избор на д-р Бистра Василева Дикова на академичната длъжност ‘ **доцент** ’ на ПУ „Паисий Хилендарски“ по област на висше образование по: **2. Хуманитарни науки:** професионално направление **2.1. Филология:** Български език (Съвременен български език).

29.07.2024. г.

Изготвила становището:
(подпис)

Проф. д.ф.н. Диана Иванова
(ак. дл., н. ст., име, фамилия)